

HOLOCAUST BIBLIOTHEEK

Luise Jacobs

*We hebben Mutti nooit meer gezien
kinderen vluchten voor de nazi's*

We hebben Mutti nooit meer gezien

Luise Jacobs

We hebben Mutti nooit meer gezien

kinderen vluchten voor de nazi's

Voor Maxim
mijn jongste kleinzoon

‘Het verlies van een dierbare... je gaat er niet van dood.
Anders zou de wereld een woestenij zijn:
nee, het leven gaat verder
en je moet verdragen wat niet te verdragen valt’

Simon Gronowski

© 2017 Uitgeverij Verbum en Luise Jacobs
Vormgeving en binnenwerk: Dianne Rijnbende

ISBN 9789074274814

Meer informatie: verbum.nl

CONTENTS

Voorwoord	7
Inleiding	11
1. Afscheid van Mutti in 1943	13
2. Alles verandert voor ons	15
3. Het leven in Heiligenhaus is nog goed	20
4. Vati wordt gearresteerd in 1936	23
5. Vernieling van synagogen, Joodse winkels en huizen	29
6. Rotterdam is het eindpunt van onze treinreis	37
7. De Duitsers bezetten Nederland	47
8. In 1940 begint het getreiter van Joden in Amsterdam	53
9. Amersfoort 1942: De bezetter eist grote gebouwen op	56
10. Op 1 juni 1944 moeten we weer weg	65
11. Mutti schrijft ons de eerste lange brief	68
12. De tweede lange brief	75
13. Weer een brief	78
14. Brief van Mutti in 1946	82
15. Een heel slecht bericht	88
16. Mutti schrijft ons haar laatste brief	89
17. Lang na de oorlog: 1994	94
Naschrift	107
Nawoord	109

VOORWOORD

Weinig gebeurtenissen hebben zo'n grote invloed gehad op mensenlevens als de Tweede Wereldoorlog. In dit boek wordt de geschiedenis verteld van de familie Jacobs en in het bijzonder het verhaal van het dochttertje Luise Jacobs.

Haar verhaal begint in 1933 in Heiligenhaus, een dorpje tussen Oberhausen en Düsseldorf, waar Luise geboren is. Luise vertelt over haar leven. Een bijzonder leven, waarin de Tweede Wereldoorlog en de gevolgen daarvan een grote rol hebben gespeeld, en nog steeds spelen.

De Joodse familie Jacobs woont al generaties in Heiligenhaus en is een vooraanstaande en gerespecteerde familie. Luise's grootvader, Salomon Jacobs, is loodgieter, 'Der Blechjude' van Heiligenhaus. Salomon is bijzonder geïnteresseerd in de politiek en op zaterdag wordt er met vrienden daarover gediscussieerd in zijn werkplaats. Luise's vader, Artur, heeft een eigen bedrijf en trouwt in 1931 met de niet-Joodse Maria Braunfeld. Ze krijgen drie kinderen: Klaus, Luise en Leni. Alles is pais en vree in het kleine dorpje. Luise is zich er niet van bewust dat ze anders is dan de andere inwoners van Heiligenhaus.

Adolf Hitler komt in 1933 aan de macht in Duitsland. Hitler speelt heel handig in op de slechte economische toestand en geeft de Joden en Sinti en Roma de schuld van alle ellende.

Na de Kristallnacht, de nacht van het gebroken glas, verandert alles in Duitsland, ook in Heiligenhaus. De ‘wegkijkers’, die denken dat het zo’n vaart niet zal lopen, en de ‘meelopers’ van de nazi’s worden mededaders. Joden worden van al hun rechten en bezittingen beroofd. Alles wordt anders voor de familie Jacobs en de andere Joden in Duitsland.

Luisse’s vader wordt in december 1936 gearresteerd en veroordeeld tot een half jaar gevangenisstraf. In 1938 wordt hij weer gearresteerd en naar concentratiekamp Sachsenhausen gedeporteerd, waarna hij in 1940 naar Dachau wordt gedeporteerd en hij uiteindelijk in 1942 in Schloss Hartheim wordt vergast.

Wat doet dit met een kind? Luise begrijpt niet waarom haar vriendjes en vriendinnetjes nu zo anders tegen haar zijn en dat ze niet meer naar school mag. De angst en de onzekerheid, Luise beschrijft dat heel mooi en indringend.

Mutti [dat is Duits voor moeder of mama] besluit in 1939, toen het nog kon, dat haar kinderen met een kindertransport naar Nederland moeten omdat ze daar waarschijnlijk veilig zullen zijn. Een hartverscheurend afscheid van hun moeder volgt, daarna gaan ze de onzekerheid tegemoet.

Ze arriveren in Rotterdam, in een vreemd land waar mensen een taal spreken die ze niet verstaan. Ze missen hun moeder, hun familie en de geborgenheid van thuis. Na tal van omzwervingen komen ze in een internaat bij de non-

nen in Amersfoort, zonder hun broer Klaus, die van hen gescheiden wordt en naar Voorhout gaat.

We kunnen ons moeilijk voorstellen hoe de kinderen zich voelen in deze omstandigheden. Het gemis van hun ouders heeft een enorme leegte veroorzaakt in hun kinderleven. Elke avond moeten de kinderen met een Joodse achtergrond op hun knieën met de nonnen bidden. Alles is vreemd: de taal, de omgeving, de kinderen die hen soms voor ‘moffen’ uitschelden. Ze leren snel Nederlands, dat helpt bij het aanpassen aan hun nieuwe leven.

Dan plotseling in maart 1940 komt Mutti op bezoek. Luise en haar zusje Leni kunnen hun geluk niet op en ze gaan samen met Mutti op bezoek bij hun broer Klaus. Mutti spreekt Duits en de kinderen antwoorden in het Nederlands. Zo snel passen kinderen zich aan.

Bij een medische controle krijgt Luise een kaart met persoonsgegevens in de hand gedrukt. Ze leest op die kaart dat haar vader overleden is. Dat slaat in als een bom. Leni en Luise zijn ontroostbaar. Waar zoek je als kind troost in zo'n omgeving?

Mutti komt met grote tussenpozen op bezoek. In oorlogstijd is reizen naar het buitenland niet eenvoudig. De bezoeken en Mutti's brieven zijn momenten van geluk in hun jonge leven.

De geallieerden rukken op, de Duitsers staan met hun rug tegen de muur. Het reizen wordt steeds moeilijker en er komt ook geen post meer. Luise en Leni verlangen naar

hun moeder. Ze zijn verdrietig en eenzaam. Dan komt de bevrijding. Iedereen is euforisch. Men danst op straat met onze bevrijders.

Lange tijd is er geen bericht van Mutti. Grote onzekerheid. Zou Mutti nog leven? Dan is er een brief van Mutti, wat een opluchting, maar ze schrijft dat ze ernstig ziek is. Mutti schrijft daarna regelmatig, ook over haar ziekte en dat het niet zo goed met haar gaat.

Op 8 november 1946 schrijft Mutti een brief, achteraf blijkt dat haar op een na laatste brief te zijn. Lang horen ze niets meer. Moeder-overste roept Luise en Leni bij zich en bij een kopje thee vertelt ze dat Mutti is overleden. De zusjes zijn sprakeloos. Door verdriet overmand. Hartverscheurend. De oorlog is wreed. Daar staan ze dan: zonder vader, zonder moeder, alleen in een vreemd land. Luise besluit dat ze haar school moet afmaken en dat ze moet studeren om een toekomst te hebben.

Luise Jacobs is een heel sterke vrouw die ik zeer bewonder om haar energie en doorzettingsvermogen. Zoals zovelen vluchtte ze in haar werk en haar gezin, om de verschrikkingen van de oorlog te vergeten. Uiteindelijk haalt het verleden haar toch in en zoekt ze professionele hulp. Ze heeft leren omgaan met haar verleden. Ze deelt nu haar ervaringen door middel van gastlessen aan leerlingen op basis- en middelbare scholen in de hoop dat dit zal bijdragen aan meer begrip en aan een betere wereld.

Zoni Weisz

INLEIDING

Het gemis van mijn vader en moeder was mijn grootste verdriet tijdens en na de oorlog. En ja, ik heb honger en kou geleden maar dat was over toen de oorlog voorbij was. Je hebt daar later ook geen last meer van. Maar als je ouders dood zijn, blijft dat altijd pijn doen. En er was niemand die mij iets over hen kon vertellen. Lang heb ik gedacht dat ik er maar mee moest leren leven. Jaren van ‘het verdriet verdringen’ gingen voorbij totdat ik het besluit nam zelf op onderzoek uit te gaan, en ik vond heel veel.

Ik heb veel gesprekken gehad met tijdgenoten van mijn ouders, en door hun verhalen kreeg ik een goed beeld van hen. Zelfs over mijn grootvader Salomon was het een en ander te melden.

Zo langzamerhand ben ik er erg trots op dat ik afstam van mijn Joodse grootvader, Salomon Jacobs en een Joodse grootmoeder, Luise Voss. En toen mijn tienjarige oudste kleinzoon Jim mij vertelde dat hij voor een achtste Jood is, dacht ik: de nazi's hebben dus toch niet bereikt wat ze wilden.

Ik ben van mening dat we moeten leren van de geschiedenis. Maar je moet die geschiedenis dan wel kennen.

Ik heb een paar boeken geschreven over het lot van mijn vader (Vati): *Moord in Schloss Hartheim* en *De gaskamer*

van Schloss Hartheim. Deze keer wilde ik vooral over het verdriet van mijn moeder (Mutti), Klaus, Leni en mij vertellen.

Luise Jacobs

We hebben Mutti nooit meer gezien

Op zesjarige leeftijd werd Luise door haar moeder samen met haar broer Klaus en zusje Leni in Düsseldorf (Duitsland) in maart 1939 op de trein gezet naar Nederland. Van dit kindertransport gingen veel kinderen door naar Engeland. Luise en haar broer en zusje kwamen eerst in Rotterdam aan, in Quarantaine Beneden-Heijplaat. Het grootste deel van de oorlog is Luise opgevangen geweest door de nonnen van het Maria Internaat in Amersfoort.

Luise's vader zat toen ze met haar broer en zusje vluchtte al een tijdje in het concentratiekamp Sachsenhausen. Hij is later in de oorlog vergast in Schloss Hartheim waar ook veel gehandicapte mensen zijn vermoord door de nazi's.

Luise's moeder was bang dat ook haar kinderen niet meer veilig zouden zijn door het sterk opkomende antisemitisme in Duitsland. Ze hoopte in Nederland een veilige haven voor haar kinderen te vinden. Veilig was het wel, maar ze heeft na de oorlog haar kinderen niet meer kunnen ophalen.

We hebben Mutti nooit meer gezien is geschikt voor jeugdige lezers vanaf tien jaar.

9 789074 274814

